

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки

Кафедра психології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Марчук Наталія Леонідівна

УДК 159.9.316

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб

053 “Психологія”

Подається на здобуття освітнього ступеня _____
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Можаровська Тетяна Вікторівна
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

Висновок кафедри

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _____ від « ____ » _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (науковий ступінь, вчене звання)

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти

_____ захистив (ла)
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою: сума балів за
100-бальною шкалою _____ за
шкалою ECTS _____ за національною
шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Марчук Н. Л. Дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 053 - Психологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

В роботі розглядається одна з актуальних проблем сучасної України — масове переміщення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), спричинене регіональними конфліктами та складною економічною й політичною ситуацією.

Увагу приділено питанням забезпечення прав і свобод ВПО, а також соціальним і психологічним викликам, з якими вони стикаються в процесі адаптації. Особливо наголошується на втраті економічних, професійних та соціальних зв'язків, а також на необхідності формування нового соціального статусу.

Також розглядаються проблеми, пов'язані з психологічним стресом і дезорієнтацією, що ускладнюють процес інтеграції ВПО в нове соціальне середовище. Вказано на необхідність вивчення передумов виникнення синдрому віктимності, для запобігання запобігти формуванню саморуйнівної поведінки у цієї категорії населення.

Проведено дослідження на основі трьох опитувальників, спрямованих на оцінку рівня життестійкості, постстресового синдрому та використання копінг стратегій серед місцевих жителів та внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: психологічна допомога, психологічний стан, війна, ВПО, внутрішньо переміщені особи.

SUMNARY

Marchuk N. Study of psychological stability of internally displaced persons. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 053 - Psychology. – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

Abstract content.

The paper examines one of the critical issues facing contemporary Ukraine – the mass displacement of internally displaced persons (IDPs) due to regional conflicts and a challenging economic and political situation.

It focuses on the protection of IDPs' rights and freedoms, as well as the social and psychological challenges they encounter during the adaptation process. Particular emphasis is placed on the loss of economic, professional, and social ties, along with the need to establish a new social status.

The paper also addresses issues related to psychological stress and disorientation that hinder the integration of IDPs into new social environments. It highlights the need to study the preconditions for the development of victimhood syndrome to prevent the formation of self-destructive behaviors in this population group.

The research includes findings based on three surveys aimed at assessing levels of resilience, post-traumatic stress disorder (PTSD), and coping strategies among both local residents and internally displaced persons.

Key words: psychological assistance, psychological state, war, IDPs, internally displaced persons.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	10
1.1. Стан наукових досліджень з проблем внутрішньо переміщених осіб	10
1.2. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб як наукова проблема	15
РОЗДІЛ 2	21
ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	21
2.1 Стан дослідження психологічних станів внутрішньо переміщених осіб..	21
2.2. Попередження негативної поведінки внутрішньо переміщених осіб	24
РОЗДІЛ 3	27
МЕТОДОЛОГІЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	27
3.1 Організація та методики дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб.....	27
3.2 Аналіз результатів дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб.....	30
3.3 Практичні рекомендації щодо підвищення рівня психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	44
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних українських реаліях, що характеризуються надзвичайною нестабільністю, регіональними військовими конфліктами та погіршенням політичних і економічних умов, масове переміщення вимушених мігрантів є одним з головних викликів, з яким зіткнулася Україна з моменту здобуття незалежності.

Забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є одним із пріоритетів української держави.

Внутрішньо переміщені особи стикаються з труднощами у пошуку роботи, житла та придбанні предметів першої необхідності для нормального життя. Вони втратили більшість своїх колишніх економічних, професійних і навіть родинних зв'язків і стикаються з необхідністю формування нового соціального статусу, який дозволить їм приєднатися до нових соціальних груп. Масштабність такої вимушеної міграції характеризується різноманітними соціальними та психологічними проблемами, притаманними процесу вимушеної міграції. А саме: підвищена агресивність, страх і розгубленість, втрата впевненості в собі, неврологічний і психологічний стрес, які часто негативно впливають на результати адаптації.

Дослідження проблем внутрішньо переміщених осіб розпочато в роботах О. Балакіревої "Масштаби проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні: експрес-оцінка ситуації та потреб" та "Оцінка потреб внутрішньо переміщених жінок та людей похилого віку в Україні".

На розробку питань адаптації вплинули О. Міхеєва та В. Серeda у праці "Сучасні внутрішньо переміщені особи в Україні: основні причини, стратегії розселення та проблеми адаптації". Становище внутрішньо переміщених осіб в Україні вивчали Т. Доронюк та А. Солодко, дослідженням характеру внутрішньо переміщених осіб присвячені роботи Л. Кулікова, М. Соколової, Р. Шаміонова та ін. Питанням психологічної підтримки внутрішньо переміщених

осіб присвячені роботи С. Максименко, З. Кисарчук, Ю. Омельченко, Г. Лазоса та ін.

У зв'язку з багатьма проблемами та реаліями життя внутрішньо переміщених осіб, необхідно вивчати передумови виникнення синдрому віктимності, щоб запобігти формуванню саморуйнівної поведінки у цієї категорії населення.

Метою дослідження є теоретико-емпіричний аналіз особливостей психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб.

Об'єкт дослідження: психологічна стійкість внутрішньо переміщених осіб відносно місцевих.

Предмет дослідження: психологічна стійкість внутрішньо переміщених осіб та її порівняння.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз особливостей соціально-психологічної реадаптації внутрішньо переміщених осіб.
2. Спланувати та провести емпіричне дослідження особливостей соціально-психологічної реадаптації внутрішньо переміщених осіб.
3. Проаналізувати результати дослідження виявлених особливостей соціально-психологічної реадаптації внутрішньо переміщених осіб.
4. Розробити рекомендації для ефективної соціально-психологічної реадаптації внутрішньо переміщених осіб.

Гіпотеза дослідження.

Метою дослідження є проведення порівняння психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб з місцевими, і перевірка гіпотези, що вони стійкіші.

Теоретико-методологічною основою дослідження є теоретичні: системний аналіз наукових джерел; систематизація й узагальнення результатів теоретичного й емпіричного дослідження; емпіричні: опитування, використання діагностичних методик; методи математичної обробки.

Методи дослідження.

Дослідження проводилось за допомогою гугл форм і включає в себе 3 опитувальника:

1. Тест життєстійкості С. Мадді (адаптація Д. О. Леонтьєва, О. І. Рассказової);
2. Опитувальник посттравматичного зростання Р. Тедескі та Л.Калхуном
3. Опитувальник «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що було отримано результати порівняння стресостійкості внутрішньо переміщених осіб відносно місцевих жителів.

Практична значущість одержаних результатів полягає у розумінні стану психічної стійкості внутрішньо переміщених осіб і подальшому наданню психологічної допомоги.

Апробація та впровадження результатів кваліфікаційної роботи: робота була опублікована в збірнику тез.

Публікації. Теоретичні та емпіричні результати дослідження висвітлено у 3 публікаціях:

1. Марчук Н.Л. Можаровська Т.В. Проблеми надання психологічної допомоги ВПО під час війни. II Міжнародна науково-практична дистанційна конференція Proceedings of II International Scientific and Practical Conference London, United Kingdom 12-14 September 2024. Pp. 277.
2. Марчук Н.Л. Проблеми надання психологічної допомоги ВПО під час війни. XXXIX INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE «Problems of Science and Technology: Innovation and Competitiveness» Collection of abstracts September 18-20, 2024 Aalborg, Denmark. Pp. 100.

3. Марчук Н.Л. Можаровська Т.В. Дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб. XI Міжнародна науково-практична конференція “PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY SCIENCE: THEORY AND PRACTICE”, 9-11.12.2024, Львів, Україна. С. 780.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 39 найменувань (із них 7 іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг складає 58 сторінок. Робота містить 1 таблицю та 16 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

1.1. Стан наукових досліджень з проблем внутрішньо переміщених осіб

Анексія Кримського півострова Російською Федерацією 18 березня 2014 року [9] та збройний конфлікт у Донецькій та Луганській областях, що розпочався вранці 7 квітня 2014 року [17], коли було проголошено Донецьку Народну Республіку, призвели до переміщення близько мільйона українців, які були змушені покинути свої домівки, в результаті чого внутрішньо переміщені особи (ВПО), з'явився новий об'єкт соціальної політики.

Багато ВПО покинули Крим навесні та влітку 2014 року. Переважно це були політично активні громадяни, представники ЗМІ, лідери релігійних організацій, студенти, які хотіли продовжити навчання в українських вишах, а також особи, які займалися професійною діяльністю, пов'язаною із застосуванням українського законодавства або на підставі українських ліцензій (адвокати, нотаріуси, фармацевти, представники малого бізнесу) [6]. Основною мотивацією для переїзду було усвідомлення неможливості залишатися на окупованих територіях [14].

Як пише В.П. Гольбрин, з початком АТО в Донецькій і Луганській областях з'явилися нові внутрішньо переміщені особи в більших масштабах. Перші переселенці з регіону виїжджали переважно з політичних мотивів, не сприймаючи порядки самопроголошеної республіки, але початок бойових дій змусив тисячі людей рятуватися втечею. За першими даними з Донбасу, опублікованими в червні 2014 року, кількість внутрішньо переміщених осіб на той момент становила 3 млн. 000 осіб [6]. Однак щоразу, коли ситуація погіршувалася, відбувалися нові масштабні переселення. Виїзд із зони бойових дій відбувався переважно стихійно, з мінімальними речами та коштами, часто з ризиком для життя [6].

За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 23 жовтня 2015 року з тимчасово окупованих територій та районів проведення АТО в інші регіони України було евакуйовано 973 120 осіб, у тому числі 951 891 - з Донецької та Луганської областей і 21 229 - з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Серед них 162 717 дітей та 476 882 інвалідів та осіб похилого віку. За даними органів праці та соціального захисту населення, кількість внутрішньо переміщених осіб є ще більшою: станом на 25 вересня 2015 року вони налічували, за їхніми власними заявами, 1 506 000 осіб, не віднесених до цих категорій, 360 000 осіб працездатного віку, 888 000 пенсіонерів, 190 000 дітей, 63 000 зареєстрованих інвалідів.

Станом на 20 листопада 2017 року кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим становила 1 498 158 осіб та 1 221 968 сімей, що зумовлено кількома хвилями міграції, безпосередньо пов'язаними з частотою та інтенсивністю бойових дій.

Станом на 6 серпня 2018 року в Україні зареєстровано 1 516 237 внутрішньо переміщених осіб з Донбасу та Криму, дві третини з яких - пенсіонери. Багато з них живуть у повній ізоляції на непідконтрольних уряду територіях (НПУТ) або в "сірих" зонах. Мобільна молодь скористалася можливістю переїхати на підконтрольні уряду території, де на непідконтрольних уряду територіях і вздовж "лінії розмежування" проживає 500 000 дітей, третина з яких з дитинства були покалічені війною і потребують соціальної та психологічної допомоги. У зонах конфлікту кожна п'ята школа була пошкоджена або зруйнована в районах "лінії розмежування" [19].

Станом на середину червня 2023 року було зареєстровано 4 871 807 ВПО, з яких 60% - жінки і 40% - чоловіки. П'ята частина (21,6%) зареєстрованих ВПО - це діти віком до 17 років. Таку ж частку становлять люди віком 65 років і старше. Війна змусила покинути свої домівки до 700 осіб віком понад 100 років [1]. Однак, за оцінками влади, реальна кількість внутрішньо переміщених осіб є набагато вищою, оскільки існує приблизно 2 мільйони людей, які були змушені тікати, але з різних причин не зареєстровані як ВПО.

Міжнародна організація з міграції (МОМ) провела 13 опитувань щодо вимушеного переміщення серед населення України протягом перших 18 місяців війни. Ці опитування дозволяють оцінити кількість, склад та динаміку вимушеного переміщення: за оцінками МОМ, станом на червень 2023 року в країні налічувалося 5,1 млн ВПО. З серпня 2022 року кількість ВПО зменшилася (рис. 1), але збільшився час, протягом якого вони живуть у статусі ВПО. Кількість внутрішньо переміщених осіб зростає. Більше половини (60%) ВПО повідомили, що перебувають у цьому статусі більше року.

Рис.1 Співвідношення внутрішньо переміщених осіб відносно повернення по роках

Вимушена міграція принципово відрізняється від добровільної, яка має на меті покращення матеріального та соціального статусу, оскільки призводить до втрати соціального статусу та руйнує добробут мігрантів. Жертви війни та агресії переживають сильний психологічний стрес, втрачаючи не лише домівки, майно та роботу, але часто також сім'ю та друзів.

Назва "внутрішньо переміщені особи", що використовується в офіційних документах, синхронізована з англійським терміном "internally displaced persons". Це визначення також закріплене в Керівних принципах ООН з питань внутрішньо переміщених осіб:

«Внутрішньо переміщені особи — окремі особи або групи осіб, які були змушені залишити свої домівки чи місця постійного проживання внаслідок збройного конфлікту, проявів насильства, порушення прав людини, стихійного

або техногенного лиха чи техногенних катастроф, і які не перетинають міжнародно визнані національні кордони» [18].

Проблема внутрішньо переміщених осіб та можливості їх адаптації до нових соціальних умов є предметом наукових досліджень наукових установ Національної академії наук України. Опублікована національна доповідь "Інтеграційна політика українського суспільства в контексті викликів і загроз подій на Донбасі" (2015) є результатом спільної співпраці низки наукових установ НАН України з цієї тематики. У доповіді досліджуються соціокультурні детермінанти, що заклали підвалини соціальної ексклюзії населення регіону, оцінюються економічні втрати та соціальні наслідки триваючого військового конфлікту, визначаються алгоритми соціальної адаптації та стратегічні цілі інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади.

Уряд України провів низку дослідницьких заходів, обговорень із зацікавленими сторонами, включаючи, де це можливо, самих ВПО, оцінку поточної ситуації, аналіз української практики щодо ВПО у порівнянні з кращими практиками, оцінку поточної ситуації за сімома визнаними ОЕСР/КРР критеріями оцінки. Важливим кроком для забезпечення інтеграції ВПО є організація освітніх семінарів та тренінгів для тих, хто має здійснювати цю діяльність: доступ до соціальних послуг для ВПО в умовах воєнних дій".

Крім того, в рамках Плану дій Ради Європи для України на 2015-2017 роки у 2016 році завершився проект Ради Європи "Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні".

Його активно впроваджують експерти Центру соціального партнерства та лобіювання Могилянської академії Національного університету "Києво-Могилянська академія" за участі партнерських громадських організацій та бізнес-організацій ДІСЕ.

Зокрема, підготовлено документ щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам "Зелена книга політики підтримки малого та середнього бізнесу внутрішньо переміщених осіб" [10], в якому обґрунтовано необхідність

державної підтримки підприємницького розвитку внутрішньо переміщених осіб.

Основною метою цього проекту є проведення порівняльного аналізу фактичного реагування на потреби внутрішньо переміщених осіб з боку органів влади шести областей та дослідження причин виникнення і збереження цих загальнонаціональних проблем:

- відсутність національних стратегій використання потенціалу внутрішньо переміщених осіб;
- обмежена правова база для захисту та реалізації конституційних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб;
- правова дискримінація внутрішньо переміщених осіб з боку представників держави, місцевої та регіональної влади;
- ігнорування особливих потреб внутрішньо переміщених осіб у наданні соціальних, адміністративних та інших послуг на місцевому рівні;
- суб'єктивні причини конфлікту між приймаючою спільнотою і вимушеними переселенцями.

Цільові райони (Дніпропетровськ, Запоріжжя, Львів, Полтава, Харків, Херсон) були обрані відповідно до критеріїв найбільшої концентрації ВПО з урахуванням їх діяльності на місцевому рівні.

Організація з міграції у співпраці з Українським центром соціальних реформ та за фінансової підтримки ЄС провела опитування вимушених переселенців України, використовуючи опитувальник DTM (Displacement - переміщення). На основі підходу, використаного в Матриці відстеження, проект підтримує впровадження НМД в Україні. Звіти раундів моніторингу публікуються на сторінці "Періодичні видання" офіційного веб-сайту МОМ в Україні.

1.2. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб як наукова проблема

Концепцією цього дослідження є інтеграція внутрішньо переміщених осіб. У законодавстві використовується термін "реінтеграція", а в нових документах - "інтеграція". Реінтеграція (від латинського "re" - повторна дія та "integratio" - відновлення) - це відновлення громадянства особи, якщо вона його втратила або була раніше позбавлена. Загалом суть реінтеграції полягає у спрощеній процедурі відновлення громадянства та, якщо це спеціально передбачено національними нормативно-правовими актами, різноманітних пільг для відновлення нормального соціального статусу особи [14, с. 267].

На жаль, Енциклопедія державного управління не містить визначення цього терміну. Вперше термін "інтеграція" був використаний у 30-х роках 20 століття. Інтеграція (від лат. integration - відновлення, оновлення, integer - цілий) - напрям процесу розвитку, який передбачає об'єднання раніше розрізнених частин або елементів в єдине ціле [8, с. 210]. Оксфордський словник визначає інтеграцію як "акт або процес об'єднання двох або більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом" [6, с. 675]. Результатом інтеграції є ступінь інтеграції, стан упорядкованого функціонування частин цілого [8, с. 210]. Міжнародна організація з міграції визначає інтеграцію як взаємну координацію міграції з приймаючою спільнотою як на індивідуальному, так і на колективному рівнях [12].

Ідея формування інтегрованих суспільств конструктивно розвивається у працях наступних науковців. Так, Д. Маркс у своєму діалектичному матеріалізмі висунув методологічний принцип ефекту подвійної якісної визначеності явища, об'єднаних в єдине ціле. Існування і співіснування двох якісних рішень – частини і цілого, елемента і сукупності, суб'єкта і системи, індивіда і виду – проявляється як загальний закон інтеграції. Існування і співіснування двох сукупностей якісних визначеностей - частини і цілого, елемента і сукупності, суб'єкта і системи, індивідуального і видового - постає як загальний закон інтеграції.

Зрозуміло, що сучасні процеси соціальних змін, у тому числі глобальних, формують призму, через яку вимірюється якість соціальних елементів, що складають інтегровану систему.

За Т. Парсонсом, інтеграція розглядається як центральна ланка або системна одиниця суспільства в контексті необхідності соціальної рівноваги, соціального порядку та соціального консенсусу [19, с.532].

Обмежені (часткові) визначення інтеграції з'являються в контексті досліджень Т. Парсонса як спроба відповісти на питання про якість соціальної системи, що інтегрується. Вони пов'язані з оцінкою: інтегративної функції соціальної системи; процесу (способу) інтегративної адаптації; заходів з розвитку "моральної" (інтегрованої) спільноти; меж і проблем інтеграції [19]. На думку вченого, головною проблемою інтеграції є проблема взаємного узгодження "ланок" системи з метою сприяння ефективному функціонуванню всієї системи. На його думку, для цього потрібні специфічні ресурси, а умови і механізми, пов'язані з розширенням блоків системи, стають дедалі складнішими.

На думку А. Шюца, при переході з однієї соціальної групи в іншу індивіди неминуче стикаються з іншим соціокультурним порядком, а також з тим, що члени нової групи орієнтуються на свої знання. Суб'єктивна соціальна самоідентифікація в "концепції дому" інтерпретує "дім", де ми його залишаємо і де повертаємося до "нульової точки системи координат, до якої ми відносимо світ... . це особливий спосіб життя, що складається з маленьких знайомих і дорогих нам елементів" і формується на основі повсякденних знань, детермінованих особистою біографією. Вчені припускають, що в повсякденному житті кожен індивід змушений типізувати об'єкти і явища навколишнього середовища, створюючи біографічні ситуації як значущі переживання, що дозволяють йому зрозуміти і "відчути себе як вдома" в соціальній поведінці інших людей [17].

Таким чином, інтеграція є не лише результатом об'єктивного знання, але й суб'єктивної інтерпретації. Її реалізація можлива не тільки завдяки

властивостям системи, але й властивостям інтегрованого об'єкта. Формування уявлень про системну інтеграцію та соціальну інтегрованість визначається в сучасній науці через інтерпретацію цих понять наступним чином. Системна інтеграція відноситься до типу взаємовідносин, що встановлюються між частинами самої соціальної системи. В контексті системної інтеграції соціальні відносини не завжди гармонійні. На основі категорій соціальної системи можна виділити такі види інтеграції: культурну, нормативну, комунікативну та функціональну. Культурна – це відповідність між культурними стандартами, нормами та моделями поведінки. Нормативна - стосується відповідності між культурними стандартами (нормами) і людською поведінкою. Комунікативна - заснована на культурному змісті, обміні інформацією. Функціональна - заснована на розподілі праці, взаємозалежності та обміні послугами між людьми [4, с.73]. У будь-якому з даних типів інтеграції процес є безособовим, а вибір здійснюється учасниками, оскільки інтеграція забезпечується зовнішнім контролем за поведінкою інтегратора.

На відміну від системної інтеграції, соціальна інтеграція передбачає вивчення та формування основ, на яких будуються прямі зв'язки між суб'єктами в процесі їхньої соціальної взаємодії. Соціальну інтеграцію можна розуміти як соціальну інтеграцію, тобто як стан упорядкованого функціонування частин цілого в результаті інтеграційного процесу [16, с. 145]. Соціальна інтеграція відображає важливі акценти (субстанціональний, суб'єктний та інструментальний), які дозволяють шукати нові поправки до інтерпретації інтеграції. Наприклад, в англосаксонській традиції, з її акцентом на індивідуальній свободі та рівних правах усіх громадян, соціальна інтеграція в значній мірі інтерпретується як результат з одного боку вільного вибору відносин між індивідами, та суспільством і державою - з іншого. Непослідовна реалізація прав призводить до соціального виключення.

Інтегративні зв'язки - це особливі відносини, в яких один соціальний суб'єкт залежить від іншого, які визначають стійкі взаємодії та відносини, інтегрують людей у відповідну спільноту та забезпечують співіснування в

соціокультурному просторі. Вони характеризуються особливим інтегративним вираженням суб'єкта та його соціальною згодою.

Виходячи з висновків дослідників, можна зробити висновок, що інтегративні властивості, які "запобігають дезінтеграції", включають системні, індивідуальні та колективні властивості, необхідні для ініціювання та розвитку інтеграції, в результаті чого досягається стабільність соціальних одиниць в нових реаліях, що виникає в процесі взаємної адаптації.

У той момент, коли реагування на катастрофи є більш прямим і лінійним у часі, переміщення населення є складним процесом. Існує два основних типи інтеграції: соціальна інтеграція, економічна інтеграція і, зокрема, освітня інтеграція. Повна інтеграція відбувається тоді, коли немає ніяких відмінностей між ВПО і приймаючими громадами.

Що стосується ВПО, то перехід від етапу надзвичайної ситуації до етапу інтеграції залежить від таких факторів:

1. конфліктна ситуація, з якої вони втекли (порівнянна, посилена, затухаюча чи мирна)
2. наявність етнічних чи релігійних відмінностей між внутрішньо переміщеними особами та приймаючим населенням;
3. статус прийому на місцевому рівні з точки зору доброзичливості чи упередженості;
4. стан місцевої економіки з точки зору можливостей працевлаштування; та
5. відповідність можливостей ВПО місцевим потребам; та
6. ментальне ставлення до особистої відповідальності; та
7. наявність у окремих ВПО коштів, що перевищують прожитковий мінімум [15].

Тому, на нашу думку, діяльність, пов'язана з вимушеними переселенцями, має бути спрямована на їхню інтеграцію та адаптацію до нових соціальних реалій.

Після дев'яти років бойових дій багато внутрішньо переміщених осіб не можуть повернутися. Майбутнє цих людей залежить не тільки від їхньої успішної інтеграції в приймаючу громаду, а й від стабільності українського суспільства в цілому. Це багато в чому залежить від ставлення центральної та місцевої влади, а також жителів приймаючих громад.

Закон України передбачає заходи, спрямовані на соціальну адаптацію внутрішньо переміщених осіб, але не містить визначення самої соціальної адаптації [12].

Процес адаптації ґрунтується на низці факторів, а саме: розпізнавання нових ситуацій, засвоєння нових моделей і способів поведінки, психологічна переорієнтація, тобто використання відповідних визначень ситуації відповідно до критеріїв оцінки, а також прийнятної поведінки в даному середовищі. Ці елементи повинні бути присутніми в будь-якому процесі адаптації.

Масова міграція або переміщення великих груп людей у нове середовище може призвести до тривалої дезадаптації та розладу. Погіршення адаптації призводить до багатьох негативних явищ.

Міграція внутрішньо переміщених осіб до приймаючих громад спричинила низку демографічних, соціальних та економічних змін. Внутрішньо переміщені особи стануть жителями громади і будуть інтегровані в нову систему соціальних зв'язків та економічних відносин. Для успішної адаптації вони повинні пройти етап переселення.

Р. Мосс та Й. Шеффер сформулювали п'ять типів викликів, з якими стикаються люди в кризових ситуаціях.

Перший - це встановлення сенсу ситуації та визначення її значущості для себе. Першою реакцією людини на стресову ситуацію зазвичай є розгубленість. Лише потім поступово з'являється розуміння того, що сталося і що відбувається. Люди оцінюють різні аспекти події та намагаються передбачити її результат.

Основою інтеграції є заснований на цінностях соціальний консенсус, функція якого полягає в інтеграції та адаптації повсякденних соціальних

практик і суспільних інститутів на основі домінуючої ціннісної орієнтації. Якщо припустити, що стабільність соціальних акторів охоплює основні аспекти соціальної взаємодії, то можна вважати, що консенсус відображає баланс між ціннісними цілями, ціннісними нормами, ціннісною комунікацією та морально-психологічною сферою взаємодії між акторами, що інтегруються.

Оскільки суб'єкти прямо і опосередковано впливають один на одного, взаємодія починається зі взаємного сприйняття. У процесі інтеграції ця сенсорна взаємодія передбачає подолання психологічних бар'єрів загальноприйнятих практик, спричинених існуванням паралелі "ми" і "вони" в оцінці. Настрої населення, влади та інших зацікавлених сторін, а також думки спільноти про статус вимушених переселенців найкращим чином відображаються і поширюються засобами масової інформації. Засоби масової інформації також поширюють інформацію про інтегрованих осіб і створюють у громаді враження про інтегрованих осіб. У цьому сенсі друковані ЗМІ є одним з найважливіших елементів інтегрованого співтовариства, надаючи інформацію про інтеграційну ситуацію за участю всіх зацікавлених сторін інтеграції, включаючи не тільки журналістів, але й представників органів влади, простих громадян, самих внутрішньо переміщених осіб та активістів громадських організацій внутрішньо переміщених осіб.

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

2.1 Стан дослідження психологічних станів внутрішньо переміщених осіб

Психологічна стійкість - це здатність людини протистояти негативним зовнішнім впливам і стресу, виходити з кризових ситуацій та успішно процвітати у швидкозмінних ситуаціях.

Визначення обмеженої (часткової) інтеграції, як спроба відповісти на питання про якість інтегрованої соціальної системи, з'являється в контексті досліджень Т. Парсонса. На думку вченого, головною проблемою інтеграції є питання взаємної координації "ланок" системи з метою сприяння ефективному функціонуванню системи в цілому. На його думку, це вимагає певної кількості ресурсів, а умови і механізми, пов'язані з розширенням блоків системи, стають все більш складними.

На думку А. Шюца, при переході з однієї соціальної групи в іншу індивід неминуче стикається з іншим соціокультурним порядком, а також з тим, що члени нової групи керуються своїми знаннями. Суб'єктивна соціальна самоідентифікація лежить в основі "концепції дому", яка інтерпретує "дім" як місце, звідки ми походимо і куди ми повертаємося. "Нульова точка системи координат, яку ми приписуємо світу, - це. . є особливий спосіб життя, що складається з маленьких знайомих і дорогих нам елементів", формується на основі повсякденних знань, зумовлених особистою біографією. Вчені припускають, що в повсякденному житті кожен індивід змушений типізувати об'єкти та явища навколишнього середовища, створюючи біографічну ситуацію як осмислений досвід, що дає змогу людині зрозуміти та "зорієнтуватися" в соціальній поведінці інших [17].

Важливість комунікації, специфічних реакцій на події, що виражаються у відповідній соціальній поведінці та знаннях про реальність, які поділяють члени суспільства, була сформульована П. Бургером і Т. Лукманом. Згідно з їхньою теорією, "соціальна реальність конструюється конкретними

суб'єктивними цінностями людей у процесі їхньої діяльності" [4, с.41]. Найважливішими неодмінними характеристиками соціальної реальності є умови і способи, які її ефективно гарантують. Обривання контакту з тими, хто поділяє відповідну реальність, загрожує руйнуванням суб'єктивної реальності. Контакт з альтернативними реальностями може підірвати початкову суб'єктивну реальність, і з цих причин суб'єктивна реальність може трансформуватися [4, с.41]. У цьому випадку людина втрачає контакт з колишнім оточенням і шукає нових важливих партнерів, вступає в економічні, соціальні та духовні контакти та обміни. Це відбувається, наприклад, коли людина змінює місце проживання або роботи. Ці результати важливі для вивчення внутрішньо переміщених осіб та осіб, переміщених всередині країни, які потрапляють у нове середовище та асимілюються в ньому.

Важливо враховувати тип населеного пункту, в якому проживають сім'ї, що мігрують із зони збройного конфлікту. Традиційно на сході України більша частина населення проживає в містах і селищах міського типу. Коли міські сім'ї переміщуються в сільську місцевість, процес адаптації сімей до нових умов проживання ускладнюється. Міським жителям, які проживають у сільській місцевості, не вистачає мобільності, соціального та професійного спілкування. Сільські жителі фактично позбавлені комерційних центрів дозвілля та можливостей отримання освітніх і дозвілєвих послуг для дітей і дорослих. Соціальний контроль над сім'ями сильніший у селах, де всі один одного знають, а приватність важко зберегти.

Таким сім'ям доводиться адаптуватися до традицій нового середовища, нового способу життя і загалом нового соціокультурного простору. Проблеми адаптації значно складніші для сімей, які переїхали до Києва з невеликих міст та сіл і відчувають "стрес великого міста".

Більшість внутрішньо переміщених осіб щодня стикаються з сімейними та соціальними труднощами, а їхні основні потреби, такі як безпечне та комфортне проживання та харчування, не задовольняються. Найбільш важливими потребами є доступ до соціальних та медичних послуг для людей,

які потребують харчування, житла, відновлення документів, виплати пенсій, соціальних допомог від держави, особливо професійної медичної допомоги, лікування та реабілітації, професійної перепідготовки та працевлаштування, влаштування дітей до навчальних закладів та продовження (відновлення) освіти.

Слід пам'ятати, що певні групи вимушених переселенців є соціально вразливими (наприклад, люди з особливими потребами, люди похилого віку, батьки-одиначки, люди з низькими доходами тощо), і що ситуація переміщення збільшує фактори ризику для них.

Внутрішньо переміщені особи можуть бути ізольовані і відкинуті приймаючою громадою. Це може стати перешкодою для налагодження нових стосунків і пошуку роботи в переміщеному районі. Для більшості з них важко або неможливо облаштуватися на новому місці відповідно до їхніх звичних умов життя та соціального статусу.

Внаслідок травматичного досвіду люди відчують нестабільність і втрачають контроль над ситуацією та власним життям:

- втрата автономії ("Я не контролюю процес. Мене кудись перевозять").
- втрата автономії ("Я не вирішую своє життя. Це вирішує хтось інший").
- порушення ідентичності.
- розгубленість (на рівні мислення, нездатність зосередитися і виконувати звичні розумові завдання). Регресія.
- Страх відторгнення (ототожнення з ворогом).
- тривога.
- віктимність.
- Злість і пошук "зовнішніх ворогів" (хтось має за це розплачуватися).
- Відсутність здатності прогнозувати майбутнє.
- сором, низька самооцінка та почуття провини.
- функціональні симптоми, психосоматичні захворювання, зловживання психоактивними речовинами.

- реакції на сильний стрес і дезадаптацію, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

2.2. Попередження негативної поведінки внутрішньо переміщених осіб

Під час діагностичного інтерв'ю соціальний працівник визначає основні психологічні проблеми, які перешкоджають адаптації ВПО до життя в новому середовищі.

Узагальнюючи сучасний внутрішній та зовнішній досвід, можна виділити найпоширеніші ознаки негативної поведінки, які можуть мати місце серед ВПО, що мешкають у притулках, та дати кілька порад щодо їх запобігання:

Деякі люди бояться піднімати нагальні проблеми і соромляться звертатися по допомогу. Варто заохочувати таких консультантів обговорювати всі можливі проблеми та виявляти серед них свої власні. Їх можна заохотити звернутися на гарячу лінію.

Кожна людина прожила унікальне життя і сформувала свої цінності, потреби, прагнення та переконання, які необхідно враховувати. Внутрішньо переміщені особи - це нова група, з якою працюють соціальні служби, фахівці та волонтери. Для цих людей травматичний досвід переміщення є кризовою ситуацією, яка посилюється стресом. Важливо, щоб фахівці були підготовлені до організації допомоги внутрішньо переміщеним особам, щоб розуміти їхню специфічну ситуацію і потреби, планувати і надавати адресну допомогу. Вони можуть не тільки скористатися міжнародним досвідом країн, що зіткнулися з аналогічними ситуаціями, а й поділитися своїм досвідом з фахівцями в різних областях (психологія, педагогіка, медицина, соціальна робота).

Більшість вимушених переселенців щодня стикаються з сімейними, матеріально-побутовими, економічними, соціальними, психологічними, правовими та медичними проблемами, через які неможливо задовольнити основні потреби. Вразливість вимушених переселенців, включаючи сім'ї з дітьми, обумовлена наступними факторами:

На індивідуальному рівні.

- певні загрози життю та здоров'ю (перед евакуацією людина може зіткнутися з насильством, тюремним ув'язненням, приниженням, руйнуванням житла, відсутністю умов для задоволення елементарних потреб тощо);

- матеріальні та нематеріальні втрати (втрата близьких, відносин з родичами, будинки, майна, всього, що важливо і звично для людини). Звичайне повсякденне життя, втрата почуття власної ідентичності та соціального статусу. Варто розуміти, що чим більш несподіваною і нетиповою є втрата, тим болючішою вона є. Коли подія відбувається поступово, люди усвідомлюють її неминучість і здатні щось зробити. Однак, якщо подія відбувається швидко або несподівано, людина не встигає контролювати ситуацію;

- невпевненість у завтрашньому дні та пов'язані з цим страхи (людина не знає, чи зможе знайти житло, нову роботу, доглядати за дітьми, як інші члени сім'ї та близькі друзі сприймають факт переїзду), співчуття чи осуд з їхнього боку (Не знаю, чи будуть співчувати, чи засуджувати);

- відчуття ізоляції та неприйняття з боку суспільства, що може стати перешкодою для нових відносин та працевлаштування в місці переселення;

- зміна або втрата життєвого напрямку і необхідність термінового освоєння нових професійних і соціальних навичок;

- докорінна зміна умов життя. Це особливо актуально для тих, хто мігрує з невеликих містечок і сіл до великих міст і відчуває "стрес великого міста", і навпаки. Це означає, що деякі ВПО живуть у спеціально призначених для них закладах (санаторіях, таборах, соціальних установах, пансіонатах), де вони живуть за загальними "правилами життя" і, як правило, не мають достатнього особистого простору. Більшість з них мають доступ до соціальних послуг, гуманітарної допомоги та іншої допомоги, що надається державою та неурядовими організаціями.

Для багатьох переселенців відчай і розчарування через відсутність можливості облаштуватися на новому місці призводить до соціальної пасивності, бездіяльності та залежності від постійної допомоги.

Інша група - внутрішньо переміщені особи, яких "розпорошують" по містах і селах, прихищають родичі, друзі, знайомі, знайомі знайомих, винаймають житло або надають можливість безкоштовно жити в "порожніх" будинках. Вони, як правило, будують своє життя в більш незалежних умовах і не завжди перебувають у полі зору волонтерів, громадських організацій або представників державних структур. Слід враховувати, що певне число внутрішньо переміщених осіб знаходилося у важких умовах життя до початку збройного конфлікту, а їхнє переміщення загострило фактори ризику. До таких факторів ризику належать інвалідність, алкогольна/наркотична залежність, ВІЛ-інфекція, конфлікт із законом, домашнє насильство та безробіття.

У той же час, багато внутрішньо переміщених осіб незважаючи на свої успіхи на особистому і професійному рівнях, в результаті переміщення втратили свій соціальний статус, звичний спосіб життя і засоби до існування, певні життєві плани і стабільність. Часто це активні люди, які прагнуть об'єднати навколо себе однодумців, знайти способи їх підтримки та допомоги, а також здійснювати гуманітарну діяльність, спрямовану на розвиток.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДОЛОГІЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

3.1 Організація та методики дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб

Мета емпіричного дослідження полягає в тому, щоб підтвердити гіпотезу про взаємозв'язок між життестійкістю і становищем внутрішньо переміщених осіб в порівнянні з місцевими особами і підтвердити, що вони більш стійкі до викликів.

Це емпіричне дослідження проводилося в п'ять етапів.

Перший етап був присвячений вивченню і теоретичному аналізу феномена стресостійкості у внутрішньо переміщених осіб, теоретично уточнені різні підходи до поняття стресостійкості. На цьому етапі була зібрана необхідна інформація для подальших емпіричних досліджень.

Другий етап складався з підбору психодіагностичного інструментарію та проведення емпіричного дослідження. Даний етап дослідження присвячений експериментальним дослідженням стресостійкості внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.

Третій етап включав кількісну і якісну обробку даних, отриманих з використанням методів математичної статистики.

Четвертим етапом була інтерпретація отриманих результатів і формування загальних висновків.

П'ятий етап присвячений розробці практичних рекомендацій щодо підвищення рівня психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб.

Тести проводилися у віддаленому форматі, і резидентам були розіслані методики в електронному вигляді.

Для вивчення життестійкості і усвідомленого вибору життєвого шляху ми вибрали наступні психодіагностичні методики:

1. Тест життєстійкості С. Мадді (адаптація Д. О. Леонтьєва, О. І. Рассказової);

2. Опитувальник посттравматичного зростання Р. Тедескі та Л.Калхуном

3. Опитувальник «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса

Мета діагностики: оцінити здатність і готовність людини активно і гнучко діяти в стресових ситуаціях і труднощах, ступінь його уразливості до стресу і депресії.

Тест життєстійкості являє собою адаптацію Д. О. Леонтьєва та О. І. Рассказової опитувальника Hardiness Survey, розробленого С. Мадді. Цей тест допомагає визначити рівень серйозності стійкості в цілому і її компонентів (залученість, контроль, готовність до ризику). Респондентів просять прочитати 45 тверджень і вибрати варіанти відповідей, які найкращим чином відображають їх думку про себе ("ні", "скоріше так", "скоріше ні", "так"). За оцінку відповідей на прямі запитання нараховуються бали від 0 до 3 («ні» – 0 балів, «імовірніше ні, ніж так» – 1 бал, «імовірніше так, ніж ні» – 2 бали, «так» – 3 бали), за відповідь на протилежне питання нараховуються бали від 3 до 0 (де «ні» – 3 бали, а «так» – 0 балів). Прямі і зворотні пункти для кожної шкали представлені у ключі до тесту. Він обчислює загальний бал життєздатності шляхом підсумовування балів за окремими підшкалами прямого та зворотного балів та підсумовування даних за трьома субшкалами. До тесту додаються середнє значення і стандартне відхилення загального показника субшкал, а отримані результати порівнюються з нормативними показниками. Загальний показник 0-61 балів вказує на низький рівень життєстійкості, 62-99 балів – на середній, а 100-135 балів – на високий 30 рівень життєстійкості. Показник «залученості»: 0-29 балів вказує на низький рівень вираженості компоненту, 30-46 балів – на середній, а 47-54 бали – на високий рівень. Показник «контролю»: 0-20 балів – низький рівень вираженості компоненту, 21-38 балів – середній, 39-51 бал – високий. Показник «прийняття ризику»: 0-8 балів – низький рівень вираженості компоненту, 9-18 балів – середній, 19-30 балів – високий.

Опитувальник посттравматичного зростання Р. Тедескі та Л.Калхуном «Опитувальник посттравматичного зростання» – є одним з найбільш поширених психометричних методів оцінки посттравматичного зростання. За переконанням розробників, усі пункти методики розподіляються на п'ять факторів: «взаємини з оточуючими», «нові можливості», «особистісна сила», «духовні зміни», «оцінка життя» [13].

Згідно функціонально-дескриптивної (описової) моделі Р. Тедескі і Л.Калхун загальний процес ПТЗ – це процес посттравматичної зміни особистості та якісної зміни, глибокого самовдосконалення, яке можна досягти на більш ранньому рівні. Р. Тедескі і Л. Калхун розглядають наслідки когнітивної переоцінки травматичних переконань та їх розвиток у контексті відновлення власних уявлень про світ.

Опитувальник «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса. Методика призначена для виявлення механізмів подолання, способів подолання труднощів в різних областях психічної діяльності і стратегій подолання. Цей опитувальник вважається першою стандартною методологією в області вимірювання подолання. Методика була розроблена Р. Лазарусом та С. Фолкманом у 1988 році.

На думку авторів цього методу, подолання життєвих труднощів означає, що когнітивні і поведінкові зусилля людини постійно змінюються, щоб відповідати певним зовнішнім і (або) внутрішнім вимогам. Завдання подолання негативних умов життя полягає в тому, щоб подолати труднощі, зменшити їх негативні наслідки, уникнути цих труднощів або терпіти їх. За допомогою усвідомлених поведінкових стратегій, навмисної соціальної поведінки та поведінки, які дозволяють нам справлятися зі складними життєвими ситуаціями (або стресами) таким чином, що відповідає нашим індивідуальним особливостям та обставинам. Ця свідомо дія спрямована на активну зміну ситуації, коли вона неконтрольована, зміну контрольованої ситуації або адаптацію до неї. У такому розумінні це важливо для соціальної адаптації здорових людей. Його стиль і стратегія вважаються окремими елементами

усвідомленої соціальної поведінки, за допомогою якого людина справляється з життєвими труднощами.

3.2 Аналіз результатів дослідження психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб

На базі Житомирської філії Житомирського обласного центру зайнятості було проведено опитування 68 осіб, які перебувають на обліку в статусі безробітного з метою пошуку роботи. З них: 34 резидента – з числа внутрішньо переміщених осіб та 34 резидента – з числа місцевих, які погодилися пройти опитування по трьом методикам.

Було проведено опитування 68 резидентів за методикою “Тест життєстійкості” С. Мадді (В адаптації д. А. Леонтьєва, е. І. Рассказова і було отримано такі результати, приведені в Додатку 1.

Отримані середні значення вказують на погіршення по всіх пунктах обрахунку як і для місцевих, так і для ВПО. Але для подальшого аналізу потрібно порівняти окремо місцевих і окремо тимчасово переміщених осіб.

Відібравши тільки відповіді ВПО було отримано результати наведені в додатку 2.

Середні значення не сильно відрізняються від середніх загальних, але точний аналіз буде проведений з окремого порівняння з середніми показниками відповідей місцевих (додаток 3).

І отримавши данні для порівняння, можна створити діаграму, для кращої візуалізації даних і опису.

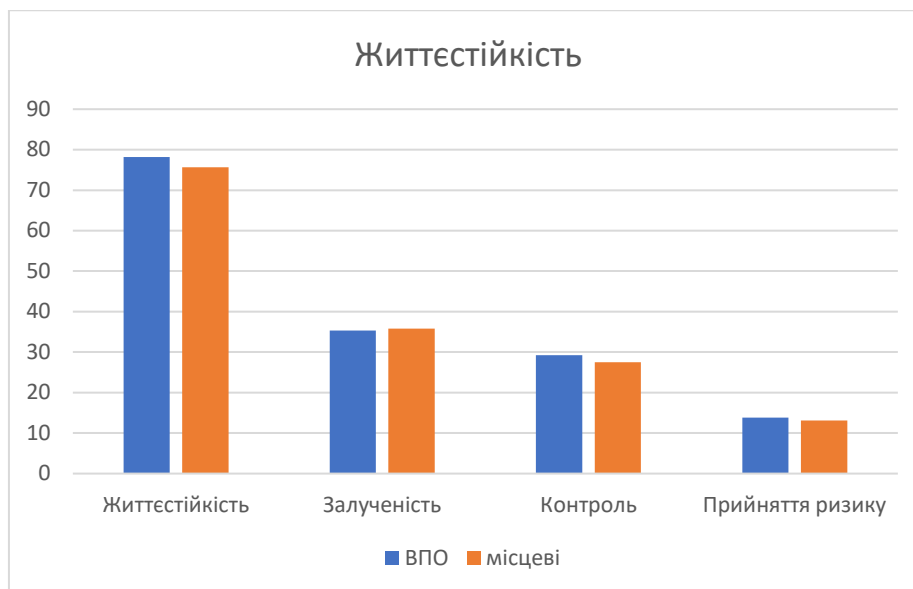

Рис 3.1. Порівняння життєстійкості

Отже, висновок з отриманих результатів опитування: внутрішньо переміщені особи проявляють більшу життєстійкість в порівнянні з місцевими, але відчують меншу залученість в процеси які відбуваються навколо них. Це можливо пояснити кардинальними змінами, хоча показник контролю вказує на зворотнє. І це підтверджується показником «прийняття ризику», внутрішньо переміщенні особи більш налаштовані на прийняття рішень які можуть кардинально змінити їх життя. Тому, ВПО проявляють більшу життєстійкість в умовах війни, чим місцеві, і більш налаштовані до змін, але згідно результатів менш зацікавлені в процесах які не залежать від них.

Опитувальник посттравматичного зростання (PTGI)

Люди, які пережили поєднання травматичного досвіду зміни місця проживання і супутніх стресових подій, прийняли ситуацію і відносно задоволені своїм життям, бачать подальший сенс свого життя і потенційно досягають посттравматичного зростання. Щоб протестувати цей предмет дослідження, а також вивчити симптоми ПТЗ у переміщених осіб, ми використали Опитувальник посттравматичного зростання розроблений Р.Тедескі та Л.Калхуном [26].

Запропонований тест – це спроба побачити і зрозуміти особисті налаштування проходження кризових ситуацій. Результати тесту допоможуть зрозуміти життєві труднощі та те, як їх подолання може сприяти особистісному

зростанню. Як зазначають Тедескі та Калхун (Tedeschi, & Calhoun, 1995), духовне зростання, яке виникає внаслідок страждань, відображається на змінах у поведінці людини та впливі, який вона має на інших. Процес переживання страждання дає людині натхнення і мудрість, які неможливо було б отримати ніяким іншим способом. Однак важливо зазначити, що ці зміни виникають безпосередньо через страждання, а не через досягнення, які мають люди, які досягли духовного зростання, а, можливо, через багато усвідомлень, включаючи усвідомлення власних меж і, відповідно, смирення перед вищими силами.

Було проведено опитування 68 респондентів, з категорії місцеві і внутрішньо переміщені особи. Отримані результати розділено на додаток 4 і додаток 5. Отримані результати будемо аналізувати на індекси діапазонів, для кращого розуміння.

таблиця 1

Діапазон	Кількість респондентів
0-30	4
31-70	20
71-105	9

Дані свідчать про те, що учасники демонструють високий рівень посттравматичного зростання в категоріях особистісної сили і нових можливостей. Поліпшення стосунків і духовне зростання також присутні, хоча не настільки виражені. Оцінка життя показує найнижчий рівень змін, що може бути полем для подальшого розвитку.

З огляду на отримані результати, більшість анкетованих містян не відчують значного зростання ПТРС.

Тому розглянемо данні анкет, внутрішньо переміщених осіб, які наведені в додатку 6.

І так само, отримаємо, індекс діапазонів респондентів.

Діапазон	Кількість респондентів
0-30	2
31-70	26
71-105	7

Результати в цілому схожі на результати містян і також вказують на збільшення рівня посттравматичного зростання

Але наша ціль, проаналізувати порівняння різних груп, і проаналізувати отримані результати. Для цього буде побудована гістограма, що спростить аналіз даних.

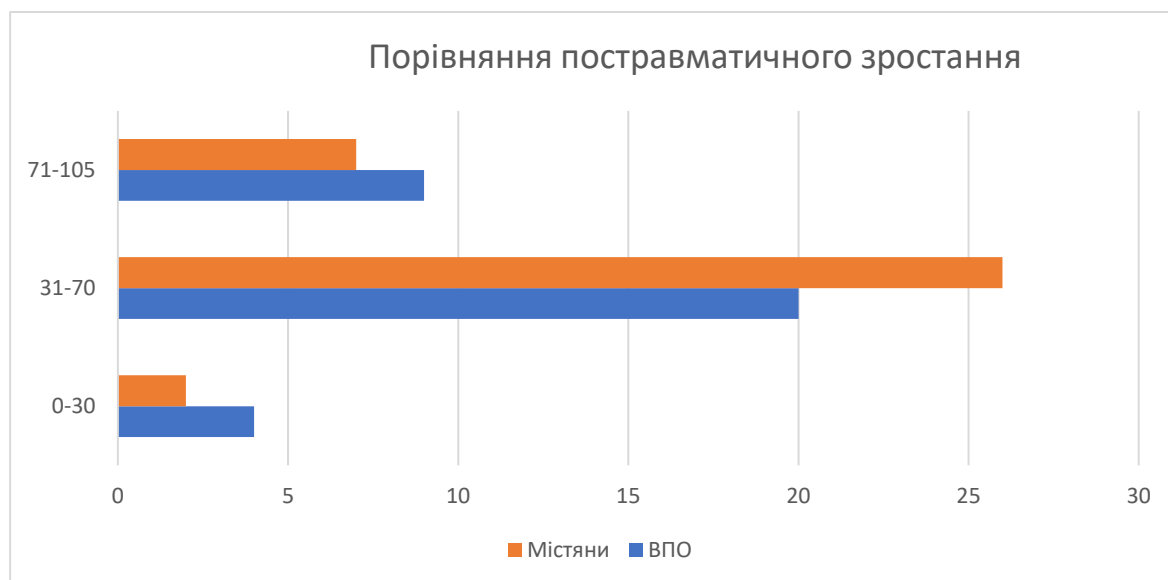

Рис 3.2. Порівняння посттравматичного зростання

Опитувальник «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса

Опитувальник «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса є інструментом, що допомагає оцінити, які стратегії подолання стресу використовують люди. Ось як він зазвичай працює і які основні компоненти включає:

Основні компоненти опитувальника:

1. **Питання або твердження:** Учасникам пропонуються певні ситуації або твердження, пов'язані зі стресовими подіями.

2. **Оцінка реакцій:** Учасники оцінюють, наскільки часто або наскільки сильно вони використовують різні стратегії подолання стресу (наприклад, від "ніколи" до "дуже часто").

3. **Категорії копінг-стратегій:** Стратегії поділяються на кілька категорій, такі як:

- **Конфронтаційний копінг:** активне вирішення проблеми.
- **Дистанціювання:** емоційне дистанціювання від проблеми.
- **Самоконтроль:** контроль над своїми емоціями і поведінкою.
- **Пошук соціальної підтримки:** звернення за допомогою до інших людей.
- **Прийняття відповідальності:** визнання своєї ролі у виникненні проблеми.
- **Втеча-Уникнення:** уникання проблеми.
- **Планування вирішення проблеми:** розробка плану дій.
- **Позитивна переоцінка:** перегляд ситуації в позитивному ключі.

Опитування було для зручності розділене між місцями і ВПО.

Першим будуть розглянуті результати саме внутрішньо переміщених осіб і результати відображені в таблиці додатку 6

Для кращого розуміння групи вцілому побудуємо стовчикову діаграму, базуючись на середніх значеннях, що дасть нам розуміння групи вцілому [10].

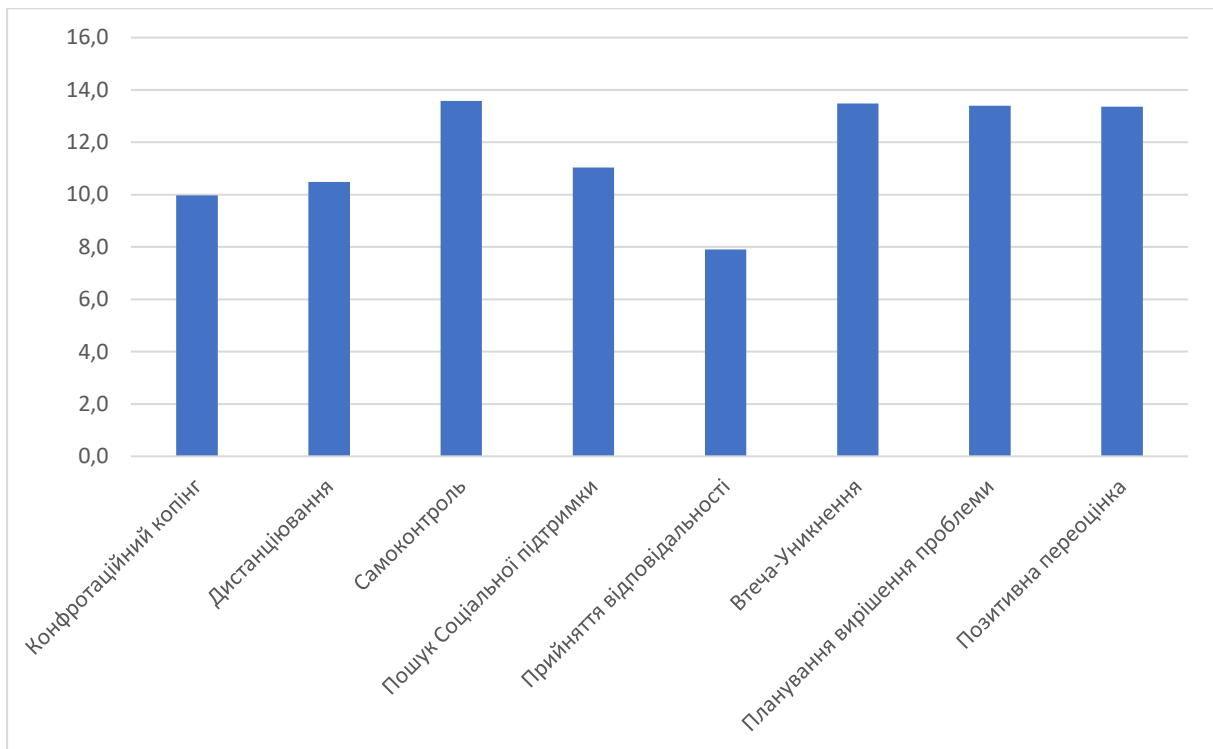

Рис 3.3 Середні значення тестування внутрішньо переміщених осіб

1. Конфротаційний копінг (10.0):

- Використовується учасниками помірно часто. Це означає, що активне вирішення проблем не є головною стратегією, але все ж знайшло своє місце.

2. Дистанціювання (10.5):

- Використовується дещо частіше. Це може свідчити про те, що учасники намагаються емоційно дистанціюватися від проблеми, щоб зменшити стрес.

3. Самоконтроль (13.6):

- Високий рівень використання. Контроль своїх емоцій і поведінки є важливою стратегією для більшості учасників.

4. Пошук соціальної підтримки (11.0):

- Помірно використовується. Учасники звертаються за допомогою до друзів та родини, що важливо для підтримки емоційного здоров'я.

5. Прийняття відповідальності (7.9):

- Низький рівень використання. Можливо, учасники рідко визнають свою роль у виникненні проблем або уникають відповідальності.

6. Втеча-Уникнення (13.5):

- Часто використовується. Ця стратегія включає уникання проблем або відволікання від них, що є популярним серед учасників.

7. Планування вирішення проблеми (13.4):

- Високий рівень використання. Учасники активно розробляють плани для вирішення своїх проблем, що є конструктивним підходом.

8. Позитивна переоцінка (13.4):

- Часто використовується. Учасники намагаються переосмислити ситуацію в позитивному світлі, що сприяє зменшенню стресу.

Загалом, учасники демонструють високу схильність до конструктивних стратегій, таких як самоконтроль, планування вирішення проблем і позитивна переоцінка. Водночас, стратегія втечі-уникнення також досить популярна, що може вказувати на бажання захиститися від негативних емоцій. Пошук соціальної підтримки та дистанціювання використовуються помірно, а прийняття відповідальності залишається найменш популярною стратегією.

Наступними розглянемо місцевих, їх результати наведені в додатку 7.

І так само побудуємо стовчикову діаграму для візуалізації даних.

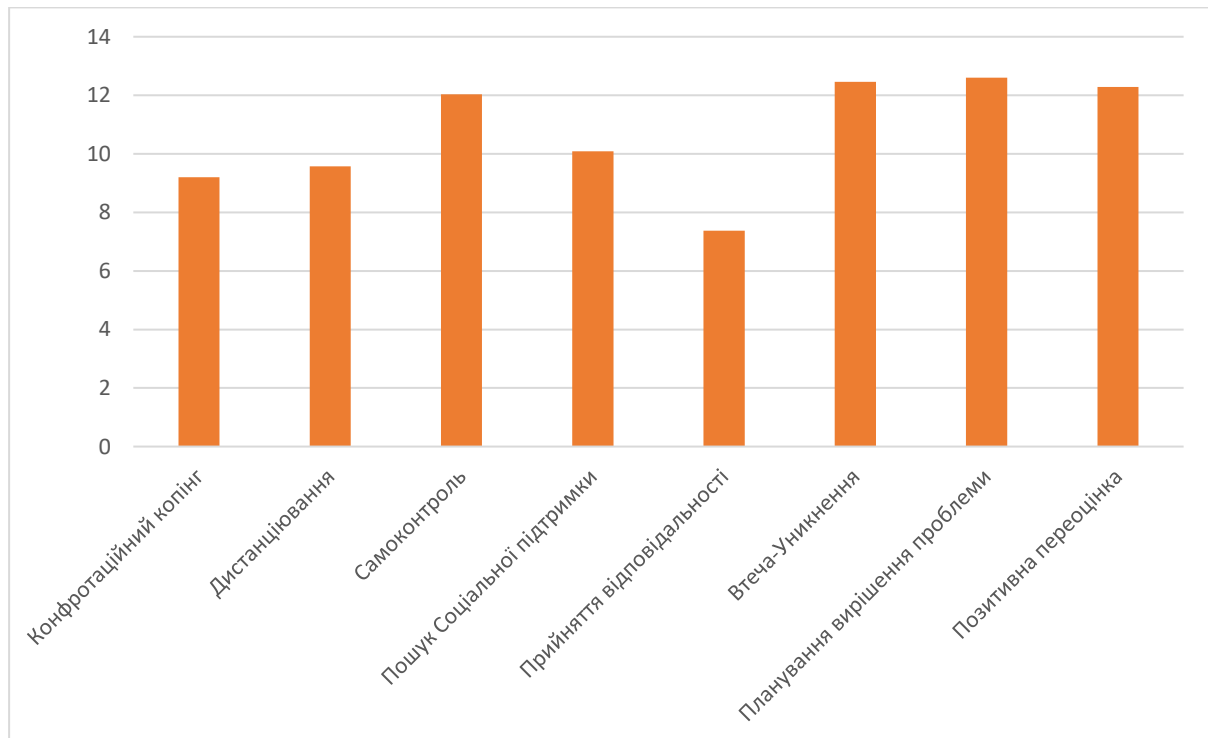

Рис 3.4. Середні значення місця

Інтерпретація результатів:

1. Конфротаційний копінг (9.2):

- Помірно використовується. Учасники не часто використовують активне вирішення проблем, але все ж звертаються до цієї стратегії.

2. Дистанціювання (9.6):

- Часто використовується для уникнення емоційного залучення у стресову ситуацію. Це може свідчити про бажання захиститися від негативних емоцій.

3. Самоконтроль (12.0):

- Високий рівень використання. Учасники часто контролюють свої емоції та поведінку, що допомагає їм справлятися зі стресовими ситуаціями.

4. Пошук соціальної підтримки (10.1):

- Помірне використання. Учасники шукають допомогу та підтримку від інших людей, що важливо для емоційного благополуччя.

5. Прийняття відповідальності (7.4):

- Низький рівень використання. Це може вказувати на те, що учасники рідко визнають свою роль у виникненні проблеми або не готові брати на себе відповідальність.

6. Втеча-Уникнення (12.5):

- Високий рівень використання. Учасники часто використовують стратегії уникнення, щоб втекти від проблем або відволіктися від них.

7. Планування вирішення проблеми (12.6):

- Дуже високе використання. Це свідчить про те, що учасники активно розробляють плани для вирішення своїх проблем, що є конструктивною і позитивною стратегією.

8. Позитивна переоцінка (12.3):

- Високий рівень використання. Учасники часто намагаються переосмислити ситуацію в позитивному ключі, що допомагає знижувати рівень стресу.

Учасники демонструють високу схильність до конструктивних стратегій, таких як планування вирішення проблем, позитивна переоцінка та самоконтроль. Водночас, стратегії уникнення, як втеча-уникнення, також досить популярні. Це свідчить про збалансований підхід до подолання стресу, де як активні, так і пасивні стратегії знаходять своє місце.

Тому в наступній діаграмі буде візуалізовано порівняння для опису різниці.

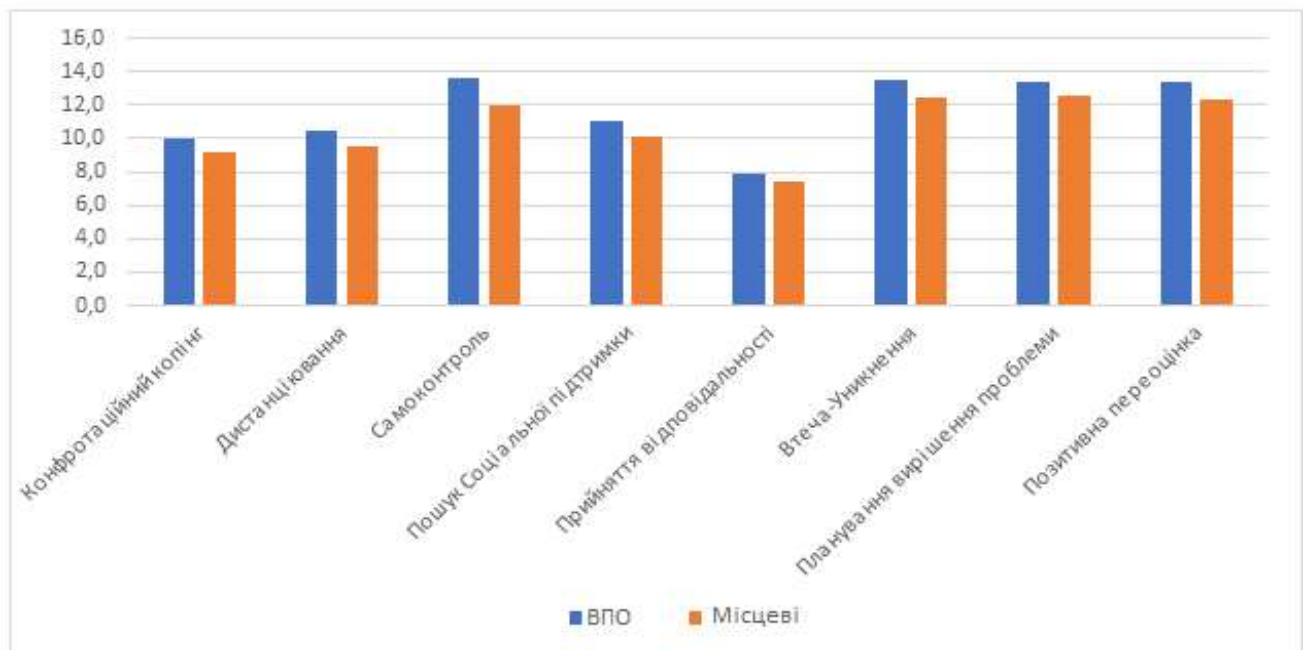

Рис 3.5. Порівняння показників опитаних

Порівняння:

1. **Конфронтаційний копінг:** Група 1 має трохи вище середнє значення (10.0) порівняно з групою 2 (9.2). Це може свідчити про більш активний підхід до вирішення проблем у групі 1.

2. **Дистанціювання:** У групі 1 середнє значення (10.5) трохи вище за групу 2 (9.6). Це вказує на те, що учасники першої групи більше схильні до емоційного дистанціювання.

3. **Самоконтроль:** Група 1 демонструє вищі середні значення (13.6) порівняно з групою 2 (12.0), що свідчить про більш високий рівень контролю емоцій та поведінки у першій групі.

4. **Пошук соціальної підтримки:** У групі 1 середнє значення становить 11.0, тоді як у групі 2 - 10.1. Це означає, що учасники першої групи частіше звертаються за допомогою та підтримкою до інших.

5. **Прийняття відповідальності:** Обидві групи мають низькі середні значення, але у групі 1 вони трохи вище (7.9) порівняно з групою 2 (7.4).

6. **Втеча-Уникнення:** Група 1 використовує цю стратегію частіше (13.5) порівняно з групою 2 (12.5), що може вказувати на більшу схильність до уникання проблем у першій групі.

7. **Планування вирішення проблеми:** У групі 1 середнє значення становить 13.4, тоді як у групі 2 - 12.6. Це свідчить про більш конструктивний підхід до вирішення проблем першої групи.

8. **Позитивна переоцінка:** У групі 1 середнє значення вище (13.4) порівняно з групою 2 (12.3). Це свідчить про те, що учасники першої групи з більшою ймовірністю переглянуть ситуацію в позитивному ключі.

ВПО демонструють вищі середні значення по всіх копінг-стратегіях у порівнянні з місцевими. Це може вказувати на більш активний та конструктивний підхід до подолання стресу ніж у місцевих. Місцеві, хоч і використовують ті ж стратегії, роблять це менш інтенсивно.

3.3 Практичні рекомендації щодо підвищення рівня психологічної стійкості внутрішньо переміщених осіб.

Покращення рівня психологічної стійкості для внутрішньо переміщених осіб має важливе значення для підтримки їх емоційного і психологічного здоров'я. Ось кілька практичних рекомендацій, які можуть допомогти:

1. Розвиток соціальної підтримки

- **Спілкування:** Активно шукайте можливості для спілкування з родиною, друзями та новими знайомими. Підтримка з боку інших людей має важливе значення для емоційного благополуччя.
- **Участь у спільнотах:** Вступайте до місцевих спільнот або груп за інтересами, де можна знайти підтримку та зрозуміння.

2. Збалансований спосіб життя

- Фізична активність: Регулярні фізичні вправи можуть значно знизити рівень стресу та покращити настрій.
- Харчування: Збалансоване харчування допомагає зберігати енергію та позитивний настрій.
- Сон: Забезпечте собі достатній та якісний сон для відновлення фізичних та психічних сил.

3. Техніки релаксації та стрес-менеджменту

- Медитація та дихальні практики: Медитація та контрольоване дихання можуть допомогти знизити рівень тривожності та покращити загальний стан здоров'я.
- Прогресивне м'язове розслаблення: Техніка, що включає поступове напруження та розслаблення м'язів для зменшення стресу.

4. Психотерапія та консультування

- Психотерапевтична підтримка: Звертайтеся до психологів чи психотерапевтів для професійної допомоги у подоланні труднощів.
- Групова терапія: Участь у групах підтримки може дати можливість поділитися досвідом та знайти підтримку серед інших.

5. Розвиток позитивного мислення

- Когнітивні техніки: Використовуйте когнітивні техніки для зміни негативних думок на позитивні.
- Планування та цілі: Створюйте реалістичні плани та ставте досяжні цілі, що допомагає відчувати контроль над життям.

6. Самоосвіта та розвиток навичок

- Навчання новим навичкам: Опановуйте нові навички та знання, що підвищує впевненість у собі та розширює можливості.
- Участь у тренінгах та семінарах: Беріть участь у тренінгах, які спрямовані на розвиток стресостійкості та адаптивних навичок.

7. Важливість самодопомоги

- Автодопомога: Регулярно дбайте про себе, виділяючи час для відпочинку

та занять, які приносять задоволення.

- Самопідтримка: Вивчайте і застосовуйте техніки самопідтримки, такі як ведення щоденника або позитивні афірмації.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження було проведено три опитування, спрямовані на оцінку рівня життєстійкості, постстресового синдрому та використання копінг стратегій серед місцевих жителів та внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За результатами опитувань, ВПО показали вищий рівень життєстійкості порівняно з місцевими жителями. Це свідчить про те, що внутрішньо переміщені особи здатні краще адаптуватися до складних життєвих обставин та підтримувати свою стійкість. Однак, різниця в рівнях життєстійкості між двома групами була мінімальною. При оцінці рівня постстресового синдрому виявилося, що обидві групи демонструють подібні рівні стресу та його наслідків. Це означає, що незалежно від статусу (місцевий житель чи ВПО), люди мають схожу схильність до переживання стресу після травматичних подій. Аналіз копінг стратегій показав, що внутрішньо переміщені особи з більшою ймовірністю будуть використовувати стратегії, спрямовані на активне вирішення проблем та позитивну переоцінку ситуацій. Місцеві жителі, навпаки, частіше вдаються до уникнення проблем та емоційного дистанціювання. Хоча різниця в переважанні тих чи інших стратегій не є значною, вона все ж вказує на певні особливості адаптації в обох групах. В результаті проведених опитувань встановлено, що ВПО демонструють трохи вищий рівень життєстійкості та активного використання копінг стратегій порівняно з місцевими жителями. Однак, розрив між групами є мінімальним, що свідчить про загальну схожість в адаптації та подоланні стресових ситуацій.

Проведене дослідження дозволило глибоко проаналізувати психологічні аспекти життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та місцевих жителів. Аналіз охоплював три ключові напрями: життєстійкість, постстресовий синдром та копінг стратегії. На підставі отриманих даних можна зробити наступні висновки:

- 1) ВПО демонструють трохи вищий рівень життєстійкості порівняно з місцевими жителями. Це свідчить про їхню здатність до адаптації та збереження стійкості в умовах змін та невизначеності. Проте, різниця між

двома групами є мінімальною, що вказує на загальну здатність обох груп протистояти труднощам.

2) Рівні постстресового синдрому виявилися схожими в обох групах, що свідчить про однаковий вплив травматичних подій на ВПО та місцевих жителів. Це підкреслює необхідність однакової підтримки та допомоги для обох груп в умовах постстресових ситуацій.

3) ВПО частіше використовують активні стратегії вирішення проблем та позитивну переоцінку ситуацій. Місцеві жителі частіше вдаються до стратегій уникання та емоційного дистанціювання. Незважаючи на незначну різницю у використанні тих чи інших стратегій, ці результати вказують на певні відмінності в адаптаційних процесах обох груп.

Отже, дослідження виявило, що ВПО демонструють трохи вищий рівень життєстійкості та активного використання копінг стратегій порівняно з місцевими жителями. Проте, розрив між групами є мінімальним, що свідчить про подібність у психологічних механізмах адаптації та подолання стресових ситуацій. Ці результати підкреслюють важливість розробки цільових програм психологічної підтримки для обох груп, що враховують специфічні потреби кожної з них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойков А.Г. Обов'язки внутрішньо переміщених осіб як елемент їх правового статусу. *Наука і правоохорона*. 2017. № 1. С. 48-53.
2. Вашека Т.В., Гічан І.С., Гічан К.І. Зв'язок соціально-психологічної адаптації переселенців із Донецької та Луганської областей із вибором ними копінг-стратегій. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. Київ, 2016. № 2–3 (5–6). С. 22–29.
3. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції: наук. доп. / за ред. О. Балакіревої; ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2016. 140 с.
4. Власенко Ю.К. Соціально-політичні аспекти державного регулювання питань внутрішньо переміщених осіб. *Молодий вчений*. – 2017. – № 4, ч.1. – С. 33-36.
5. Войналович І. А. Кримова М. О., Щетініна Л. В. Вимушені переселенці: зарубіжний досвід, стан та реалізація їх прав в Україні. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 250-257.
6. Герасименко Л. О. Психосоціальна дезадаптація (сучасні концептуальні моделі). *Укр. вісн. психоневрології*. 2018. № 1. С. 62-65.
7. Голіна В.В. Соціальні та психологічні чинники кримінологічної віктимізації в Україні. *Вісник академії правових наук України*. 2007. № 3 (50). С. 185–193.
8. Зінченко О.С. Теоретичні засади дослідження соціальнопсихологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. Київ, 2015. № 4 (29). С. 47–53.
9. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
10. Кісарчук З.Г., Омельченко Я.М., Лазос Г.П., Литвиненко Л.І., Царенко Л.Г. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних

подій: метод. посіб. за ред. З.Г. Кісарчук. Київ: Логос. 207 с. 40. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор. 2005. 640 с.

11. Лазос Г.П. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам (на прикладі роботи з переселенцями з Криму). Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / за ред. З. Г. Кісарчук. К.: ТОВ "Видавництво "Логос". 206 с. С.26 – 46

12. Лоуен, А. Депресія та тіло. М: Просвітництво, 2002. 384 с.

13. Максименко С. Д. Максименко К. С., Папуча М. В. Психологія особистості / за ред. С. Д. Максименка. Київ: ТОВ «КММ». 2007. 296 с.

14. Максименко С. Д., Зайчук В. О., Клименко В. В., Соловієнко В. О. Загальна психологія: підруч. для студентів вищ. навч. закладів / за загальною редакцією акад. Максименко С. Д. Київ: Форум. 2000. 543 с.

15. Мельник Л.А. та ін. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України: посіб. для практиків соціальної сфери / за ред. Л.С. Волинець. Київ: Калита, 2015. 72 с.

16. Михайлов Б. В. Розлади психіки і поведінки екстремально психологічного походження. *Психічне здоров'я*. 2015. № 2 (47). С. 9–18.

17. Міхеєва О., Середа В. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації. Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні: зб. аналіт. матеріалів. Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. 461 с.

18. Моїсєєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін. Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ: Атіка, 2006. 352 с.

19. Музиченко І.В. Вимушені переселенці: проблема соціальнопсихологічної адаптації. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Київ, 2016. № 9. С. 18–21. 50

20. Надрага В. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику». *Український соціум*, 2015. №1 (52). С. 134–141.

21. Наконечна М.М. Допомога іншому: психологічні аспекти. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 184 с.
22. Оніщенко Н.В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Харків: Право, 2014. 584 с.
23. Про облік внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF>.
24. Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 909-р.
25. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій. Методичний посібник. За ред. З. Г. Кісарчук. Київ: ТОВ Видавництво «Логос». 2015. 207 с.
26. Рингач Н. О. Міграція та громадське здоров'я: міжнародне бачення і Українські реалії у контексті національної безпеки. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2018. Випуск 3–4 (19– 20). С. 111–126.
27. Садковий В. П., Тімченко О. В. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія / за заг. ред.; НУЦЗУ. Харків: ФОП Мезіна В.В. 2017. 368 с.
28. Смаль В., Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах (за матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей). Проект ПРОМІС, 2016. 93 с.
29. Томчук С. М., Томчук М. І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі: монографія. Вінниця: КВНЗ «ВАНО». 2018. 200 с. 51

30. Трубавіна І.М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціально-педагогічної роботи з ними. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2015, № 8 (52). С. 434–446.
31. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.
32. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор. 2005. 640 с.
33. Beck A.T. Depressive neurosis // Amer. hanbd. hpsychiatry. – New York, 1974, Vol. 3. – P. 61 – 90.
34. Bendek E.P. The silent scream: counter transference reaction to victims. *American Journal of Social Psychology*. 1984. V. 4. P. 49–52.
35. Cox D., Pawar M. The Field of Displacement and Forced Migration: Programs and Strategies. *International Social Work: Issues, Strategies, and Programs*. London: Sage, 2006. P. 291–323.
36. Gross J. J., Thompson R. A. Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In: J. Gross (Ed.), *Handbook of Emotion Regulation*. New York: The Guilford Press. 2007.
37. *Handbook of interpersonal psychology: theory, research, assessment and therapeutic interventions* / Edited by L.M. Horowitz, S. Strack. New York: Wiley&Sons. 2011. 649 p.
38. Hartmann H. Ego Psychology and the Problem of Adaptation / H. Hartmann. –New York: International Universities Press, 1958. –121 p. 52
39. Landis D. Globalization, migration into urban centers, and crosscultural training / D. Landis // *International Journal of Intercultural Relations*. –2008. – Vol.32. –№ 4. –P. 337-348. 42. Lazarus, R.S. Patterns of adjustment. – N.Y.: McGraw-Hill, 1976. 429 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

“Тест життєстійкості” С. Мадді (В адаптації д. А. Леонтьєва,
є. І. Рассказова.)

Чи маєте статус внутрішньо переміщеної особи	Життєстійкість	Залученість	Контроль	Прийняття ризиків
НІ	97	45	37	15
ТАК	102	43	30	29
ТАК	83	40	30	14
ТАК	65	29	24	14
ТАК	82	29	34	19
ТАК	78	34	30	14
ТАК	68	30	27	11
ТАК	62	33	21	8
ТАК	105	47	36	21
ТАК	65	33	24	7
НІ	62	27	24	11
ТАК	41	16	19	7
ТАК	97	40	41	16
НІ	80	43	19	21
ТАК	79	34	31	14
НІ	55	25	21	9
НІ	61	22	26	12
НІ	109	49	37	23
НІ	83	38	31	15
НІ	72	37	24	13

HI	74	45	28	4
HI	109	49	40	21
HI	80	33	32	15
HI	59	30	23	8
HI	119	53	44	22
HI	88	42	31	16
HI	94	39	36	18
TAK	54	20	24	10
HI	34	18	12	5
HI	79	32	30	17
HI	88	45	35	8
HI	71	36	26	11
TAK	97	45	32	21
HI	104	50	39	16
HI	77	37	31	10
HI	76	40	30	7
TAK	83	35	33	15
TAK	70	32	25	12
HI	104	51	36	20
HI	58	26	22	11
TAK	97	48	35	13
TAK	101	44	36	21
TAK	74	34	27	13
HI	46	26	17	3
HI	71	33	24	15
HI	78	34	28	16
TAK	63	31	25	7
HI	38	13	11	11
HI	48	25	17	6

TAK	60	32	21	8
HI	77	38	25	17
HI	101	43	39	19
HI	42	23	15	5
HI	74	36	26	14
HI	70	41	22	9
TAK	36	19	10	8
TAK	81	36	34	12
TAK	87	37	33	17
TAK	79	36	28	15
TAK	121	49	47	25
TAK	96	46	32	18
TAK	84	35	33	16
HI	71	30	24	17
TAK	70	34	26	11
TAK	79	37	31	12
TAK	82	39	29	12
TAK	59	30	26	5
TAK	79	40	31	10
середнє	76,88235	35,60294	28,33824	13,45588

“Тест життєстійкості” С. Мадді (В адаптації д. А. Леонтьєва,
є. І. Рассказова.)

Результати опитування зі статусом внутрішньо переміщених осіб

Є статус внутрішньо переміщеної особи	Життєстійкість	Залученість	Контроль	Прийняття ризиків
ТАК	102	43	30	29
ТАК	83	40	30	14
ТАК	65	29	24	14
ТАК	82	29	34	19
ТАК	78	34	30	14
ТАК	68	30	27	11
ТАК	62	33	21	8
ТАК	105	47	36	21
ТАК	65	33	24	7
ТАК	41	16	19	7
ТАК	97	40	41	16
ТАК	79	34	31	14
ТАК	54	20	24	10
ТАК	97	45	32	21
ТАК	83	35	33	15
ТАК	70	32	25	12
ТАК	97	48	35	13

ТАК	101	44	36	21
ТАК	74	34	27	13
ТАК	63	31	25	7
ТАК	60	32	21	8
ТАК	36	19	10	8
ТАК	81	36	34	12
ТАК	87	37	33	17
ТАК	79	36	28	15
ТАК	121	49	47	25
ТАК	96	46	32	18
ТАК	84	35	33	16
ТАК	70	34	26	11
ТАК	79	37	31	12
ТАК	82	39	29	12
ТАК	59	30	26	5
ТАК	79	40	31	10
Середнє	78,15	35,36	29,24	13,79

Опитувальник посттравматичного зростання (PTGI)

Результати опитування з статусом місцеві

Немає статусу внутрішньо переміщеної особи	Життєстійкість	Залученість	Контроль	Прийняття ризиків
НІ	97	45	37	15
НІ	62	27	24	11
НІ	80	43	19	21
НІ	55	25	21	9
НІ	61	22	26	12
НІ	109	49	37	23
НІ	83	38	31	15
НІ	72	37	24	13
НІ	74	45	28	4
НІ	109	49	40	21
НІ	80	33	32	15
НІ	59	30	23	8
НІ	119	53	44	22
НІ	88	42	31	16
НІ	94	39	36	18
НІ	34	18	12	5
НІ	79	32	30	17

НІ	88	45	35	8
НІ	71	36	26	11
НІ	104	50	39	16
НІ	77	37	31	10
НІ	76	40	30	7
НІ	104	51	36	20
НІ	58	26	22	11
НІ	46	26	17	3
НІ	71	33	24	15
НІ	78	34	28	16
НІ	38	13	11	11
НІ	48	25	17	6
НІ	77	38	25	17
НІ	101	43	39	19
НІ	42	23	15	5
НІ	74	36	26	14
НІ	70	41	22	9
НІ	71	30	24	17
Середнє	75,69	35,83	27,49	13,14

Опитувальник посттравматичного зростання (PTGI)**Результати опитування з статусом місцеві**

Чи маєте ви статус ВПО	Ставлення до інших	Нові можливості	Сила особистості	Духовні зміни	Підвищення цінності життя	Загальний рівень
Ні	15	11	12	6	9	53
Ні	21	17	16	6	11	71
Ні	22	17	13	3	9	64
Ні	24	18	16	5	14	77
Ні	24	16	12	4	11	67
Ні	28	20	16	7	12	83
Ні	10	14	16	9	13	62
Ні	22	14	15	3	12	66
Ні	21	15	12	3	9	60
Ні	21	15	12	6	11	65
Ні	23	17	13	4	7	64
Ні	27	18	16	0	13	74
Ні	22	17	13	6	12	70
Ні	7	9	1	5	4	26
Ні	12	12	9	6	11	50
Ні	21	13	12	7	9	62
Ні	23	16	14	4	11	68
Ні	28	22	17	8	15	90
Ні	27	18	16	8	13	82
Ні	18	16	12	6	13	65
Ні	13	11	6	4	9	43
Ні	23	8	8	6	7	52
Ні	11	7	17	0	7	42
Ні	22	16	12	4	10	64
Ні	10	13	10	0	7	40
Ні	30	13	17	6	13	79
Ні	9	10	5	1	7	32
Ні	21	15	13	2	11	62
Ні	17	14	13	1	10	55
Ні	16	13	12	6	7	54
Ні	15	13	8	4	7	47
Ні	14	7	4	1	7	33
Ні	10	1	8	1	6	26
Ні	13	17	12	6	9	57
Ні	17	12	8	4	7	48

Опитувальник посттравматичного зростання (PTGI)
Результати опитування з статусом внутрішньо переміщених осіб

Чи маєте ви статус ВПО	Ставлення до інших	Нові можливості	Сила особистості	Духовні зміни	Підвищення цінності життя	Загальний рівень
Так	27	20	17	8	12	84
Так	21	15	12	6	9	63
Так	11	9	4	4	12	40
Так	5	9	9	3	3	29
Так	21	17	15	3	12	68
Так	25	13	12	10	11	71
Так	6	8	6	1	1	22
Так	22	10	10	4	9	55
Так	15	10	3	0	9	37
Так	21	12	6	0	12	51
Так	21	18	14	4	10	67
Так	12	12	8	0	10	42
Так	27	20	14	7	13	81
Так	5	2	5	4	12	28
Так	21	13	17	1	7	59
Так	25	12	11	6	15	69
Так	26	11	5	8	11	61
Так	31	14	17	10	15	87
Так	9	17	12	3	13	54
Так	19	13	14	3	9	58
Так	15	11	12	0	7	45
Так	17	15	10	4	7	53
Так	21	15	12	6	9	63
Так	21	15	12	4	10	62
Так	22	19	20	4	13	78
Так	23	19	16	7	13	78
Так	24	16	14	3	11	68
Так	27	18	14	6	13	78
Так	23	15	12	6	9	65
Так	18	13	10	4	9	54
Так	8	6	3	0	6	23
Так	27	18	15	9	9	78
Так	23	20	16	6	12	77

Результати опитування з статусом внутрішньо переміщених осіб

Чи маєте статус внутрішньо переміщеної особи	Конфронтаційний копінг	Дистанціювання	Самоконтроль	Пошук Соціальної підтримки	Прийняття відповідальності	Втеча-Уникнення	Планування вирішення проблем	Позитивна переоцінка
ТАК	8	8	10	10	8	11	14	18
ТАК	9	10	14	15	7	17	11	13
ТАК	11	11	14	7	9	14	13	12
ТАК	12	5	15	15	8	15	17	15
ТАК	8	8	17	12	10	12	15	16
ТАК	12	8	14	17	10	14	16	14
ТАК	10	11	12	13	8	16	12	10
ТАК	9	7	10	10	3	9	13	14
ТАК	10	13	16	12	11	18	13	17
ТАК	10	11	15	9	7	12	9	12
ТАК	8	7	11	10	7	11	11	10
ТАК	6	6	12	13	9	11	14	15
ТАК	11	13	17	10	8	12	14	15
ТАК	10	13	16	11	8	13	12	11
ТАК	11	13	17	13	9	18	17	16
ТАК	13	11	9	6	6	21	10	12
ТАК	12	14	15	6	9	17	12	9
ТАК	12	14	14	9	11	12	18	10
ТАК	15	16	20	14	10	17	16	19
ТАК	12	7	14	10	8	16	14	13
ТАК	9	10	12	8	5	10	9	12
ТАК	4	10	7	13	6	7	10	9
ТАК	6	6	9	7	4	8	8	10
ТАК	14	9	16	13	9	14	17	17
ТАК	8	6	10	7	6	5	15	12
ТАК	11	10	16	15	7	13	16	16
ТАК	8	10	11	7	6	8	10	12
ТАК	13	11	16	10	9	20	13	14
ТАК	8	12	12	10	6	15	13	12
ТАК	9	15	15	13	8	17	16	17
ТАК	10	13	18	14	8	11	12	8
ТАК	7	14	12	11	11	14	15	16
ТАК	13	14	12	14	10	17	17	15
Середнє	10,0	10,5	13,6	11,0	7,9	13,5	13,4	13,4

Результати опитування з статусом місцеві

Чи маєте статус внутрішньо переміщеної особи	Конфронтаційний копінг	Дистанціювання	Самоконтроль	Пошук Соціальної підтримки	Прийняття відповідальності	Втеча-Уникнення	Планування вирішення проблеми	Позитивна переоцінка
НІ	5	6	12	10	8	9	11	18
НІ	8	11	14	11	7	16	11	14
НІ	7	6	10	7	6	7	14	14
НІ	8	7	10	15	7	13	18	18
НІ	12	8	13	14	7	7	16	15
НІ	10	7	13	11	10	11	14	19
НІ	9	9	18	11	8	15	12	11
НІ	9	7	11	11	5	9	15	14
НІ	8	8	9	6	5	6	12	11
НІ	8	10	13	10	7	13	14	13
НІ	15	14	16	16	10	16	17	16
НІ	10	14	14	13	10	20	11	13
НІ	6	7	16	1	10	10	17	17
НІ	9	6	12	6	6	9	10	11
НІ	8	14	12	12	9	8	14	14
НІ	3	2	3	6	7	2	14	10
НІ	14	13	12	11	9	16	12	15
НІ	14	9	15	17	9	15	18	21
НІ	8	7	10	12	8	13	14	15
НІ	10	10	13	16	10	15	11	17
НІ	7	11	14	12	5	13	10	9
НІ	9	14	13	11	10	21	14	13
НІ	6	11	13	11	6	13	10	10
НІ	9	13	13	3	11	12	13	7
НІ	13	12	15	8	9	20	16	13
НІ	9	11	10	9	4	12	11	9
НІ	16	13	16	11	9	20	16	9
НІ	11	7	12	9	4	10	13	12
НІ	5	8	11	7	2	12	7	6
НІ	6	11	9	8	7	13	9	9
НІ	9	10	9	8	7	13	8	6
НІ	5	12	12	10	7	10	11	4
НІ	10	9	8	7	6	11	11	9
НІ	14	10	9	12	8	12	9	8
НІ	12	8	11	11	5	14	8	10
Середнє	9,2	9,6	12,0	10,1	7,4	12,5	12,6	12,3